

MONUMENTE COMEMORATIVE ALE RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ (1877—1878).

IOANA CRISTACHE-PANAIT

Sublima răsplată pentru cei ce s-au jertfit pentru libertatea țării o constituie amintirea lor veșnic vie în istoria neamului, în conștiința generațiilor.

Slova a mii de documente, versurile nemuritoare ale poezilor neamului, Vasile Alecsandri, George Coșbuc, tablourile lui Nicolae Grigorescu, Carol Popp de Szathmáry, Sava Henția, Oscar Obedeanu, evocă cu emoție măreția faptelor, cu iz de legendă, săvârșite de români la 1877.

Prin păstrarea cu sfințenie a locurilor udate cu singele vitejilor, prin cioplirea amintirii lor, în piatră sau bronz, generațiile viitoare le-au adus un pios omagiu. Monumentele așezărilor românești, fie că reprezintă un dorobanț sau un vultur, sînt simbolul recunoștinței și al cinstirii tuturor eroilor independenței și legămîntul că nu vor fi uitați.

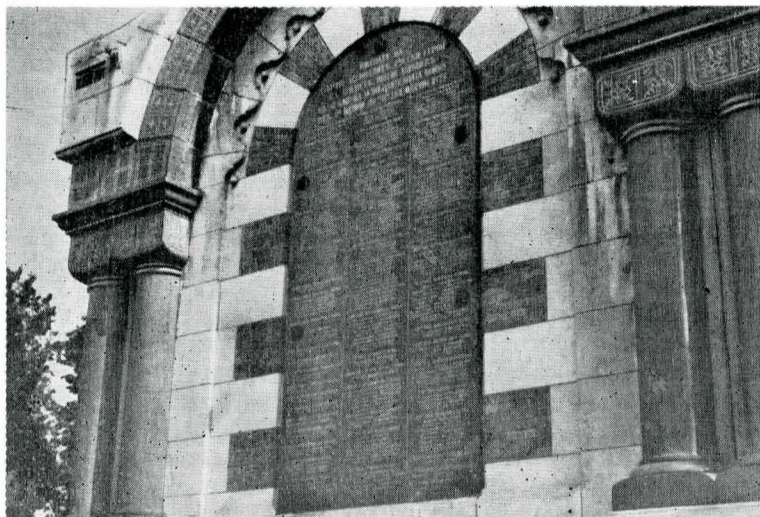
Ruperea relațiilor cu Poarta otomană, proclamarea Independenței de stat a României, nu ar fi devenit realități istorice fără jertfele de sînge. Dușmanii de veacuri nu ar fi luat în serios declarațiile, ei trebuiau să fie siliți a le recunoaște. Cînd la 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu susținea: „... Nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanței naționale că sîntem o națiune liberă și independentă”¹, el se gîdea la război, se gîdea la setea de răzbunare a poporului pentru umilînța de veacuri. Cu multe luni în urmă, la 20 iulie 1876, în calitatea sa de ministru de externe, mărturisea: „Ne este imposibil să rămînem indiferenți la strigătul de durere care pleacă de pe malul drept al Dunării”².

Înariipînd astfel dorința generală de luptă a poporului, poetul erou, I. Nenițescu, invoca:

„Sus țara mea! ia spada în mîină
Și spre război pășește
Ca singură să-ți fii stăpîină
Te luptă vitejește”.

Și glasul războiului s-a făcut auzit, la 15 mai 1877,

1. Mausoleul eroilor de la Plevna : Detaliu

¹ „Documente privind istoria României. Războiul pentru independență, vol. II, București, Ed. Acad. 1952, p. 668.

² Gh. Georgescu — Buzău, *Introducere, la lucrarea lui Șt. Georgescu — Sergent*, Din carnetul unui veteran, București, Ed. Militară, 1956, p. 12.

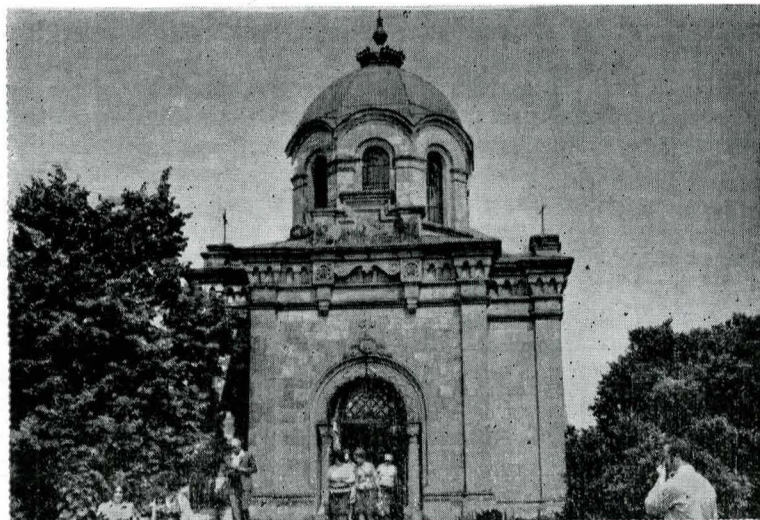
prin gurile tunurilor de la Calafat³. Pe același deal înalt, de pe malul Dunării, un **obelisc de piatră**, vegheat de două din tunurile aceluia moment istoric, păstrează, în memoria pămîntului, începutul de bun augur.

La 23 iulie, marele cvartir român se stabilește la Corabia. Localitățile din dreptul orașului (Măgura, Ghi-gheu și Beșliu) sînt ocupate de brigada generalului Ipătescu. Cu ajutorul pontoanelor, la 14 august, o parte a Diviziei a III-a trece Dunărea la Corabia. Momentul va fi immortalizat pe una din pînzele lui Nicolae Grigorescu. La comanda generalului Alexandru Cernat, la 20 august, restul trupelor trec pe pămîntul țării vecine pe podul așezat, cu grabă și pricepere, la Corabia (Siliștioara), a cărei imagine se păstrează grație pictorului Carol Popp de Szathmáry („*Intrarea armatelor române în Bulgaria*”). Și astfel își înscrie începuturile epopeea Plevnei. În 1924, sculptorul I. Iordăchescu va modela, pe o înălțime de piatră așezată în centrul Corabiei, un **grup statuar** cu menirea de a cinsti orașul de acces spre victorie.

Pămîntul Bulgariei păstrează nenumărate urme ale vitejiei românilor, dar nicăieri ele nu sînt atît de vii ca cele de pe colinele și văile din jurul Plevnei⁴. Aici, reductele și tranșeele, șanțurile și adăposturile din timpul războiului, deși bine întreținute, acoperite de iarbă și presărate cu flori de cîmp, stăruie în imaginile trecutului Noroi, ploaie rece de toamnă, zile înroșite de sînge (27—30 august 1877); îmbărbătări amuțite pe buze de eroi: „*Înainte*”, „*După mine băieți*”, căci trupurile conducătorilor, ale maiorului Gheorghe Șonțu, ale căpitanului Valter Mărăcineanu, cădeau străpunse de gloanțe și baionete. Stingîndu-se viața lor, ei lăseau aprinsă, însă,

³ Pentru desfășurarea evenimentelor: „Istoria Românilor”, vol. IV București, 1964, p. 613—633; Sc. Scheletti, *Adevărul istoric asupra Plevnei*

2. Mausoleul eroilor români de la Grivița

Iași, 1911.

⁴ Impresiile și datele despre monumentele și locurile de pe teritoriul R. P. Bulgaria ce amintesc vitejiile românilor au fost culese cu prilejul călătoriei de documentare din iunie 1974.

dorința victoriei, dorință ce umplea șanțurile cu miile de vieți :⁵.

„Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar sângele curgea cu spumă”

(George Coșbuc, „*Coloana de atac*”).

Dar pe reduta Grivița nr. 1 (Abdul Kerim tabia), soldatul Grigore Ion a Lucăi a înfipt drapelul izbînzii. Reduta Grivița nr. 2 (Baș tabia) este și ea scump plătită în zilele lui septembrie. Din largă vale dintre redute singele eroilor s-a scurs în adîncul pămîntului, i-a lăsat în schimb un nume „*Valea Plîngerii*”. În **Mausoleul** construit la Grivița, de statul român, în 1902, osemintele adunate de pe linia de luptă, de peste 16 km, și-au primit somnul meritat al istoriei.

În localitatea Pordim (Poradim), în casa cu cerdac a lui Vărban Iliev, a fost găzduit, în timpul războiului, cartierul general al armatei române, de sub comanda lui Carol I. În 1907 a fost amenajat, aici, **Muzeul eroilor români**, reorganizat după o nouă tematică în 1975. **Busturile în bronz ale maiorului Gheorghe Șonțu și sergentului Grigore Ion a Lucăi** străjuiesc intrarea casei.

După luptele sîngeroase pe redutele de la Rahova, încurajate cu prețul vieții de maiorul Giurescu și maiorul Constantin Ene, la 9 noiembrie orașul a fost eliberat, acțiune de mare importanță pentru sfîrșitul glorios al războiului. O femeie, simbolizînd Victoria, domină astăzi orașul, de pe înălțimea unui **monument de piatră**, cu soclul dispus în trepte.

Luptele oștilor române pentru cucerirea pozițiilor turcești de la nord-vestul Plevnei sînt încununate de izbînda din 28 noiembrie, asupra Redutei Mari, de pe înălțimea de la Opanez (Opaneț). Sînt luați 7 000 prizonieri; rănit, Osman Pașa își pleacă sabia în fața colonelului Grigore Cerchez. Ostașul român vestește, astfel, gloria, prin pana lui George Coșbuc :

„Și-au prins pe împăratul lor
Pe Osman nebiritul
Că-l împușcase într-un picior
Și așa i-a fost sfîrșitul”.

Imaginii autentice a bătăliei de la 28 noiembrie, adolescentul Nicolae Grigorescu îi va da veșnicia artei și a istoriei într-unul din tablourile sale („*Atacul de lîngă satul Opaneț*”). Sus pe deal, în 1930—1932, Societatea română „Cultul eroilor” a ridicat un **monument** al cărui basorelief îl înfățișează pe **Carol I**. Textul inscripției, întocmit de Nicolae Iorga, are următorul cuprins : „*Aici, puțina oaste a României, în amintirea străbunei vitejii, biruții-n avîntul ei, pentru onoare, pentru cruce pentru libertate*”.

Prin Grivița și Opaneț, cheia de boltă a războiului a fost cucerită. Plevna a capitulat în aceeași zi.

În 1907 a fost înălțat, la Plevna, **Mausoleul eroilor ruși, români și bulgari**, din această zonă de luptă. Geamurile osuarului sînt luminate de culorile drapelelor acestor țări, iar în granitul monumentalului edificiu au fost săpate nume de eroi.

În parcul Muzeului Eliberării, inaugurat în același an, se află **monumentele în bronz** ale generalului **Mihail Cristofor Cerchez** și căpitanului **Valter Mărăcineanu**.

Dar cu Plevna înfruntarea cu dușmanul nu s-a terminat. În **satul Smîrdan**, din vecinătatea Vidinului, se păstrează, ce-i drept în paragină, **redutele** înroșite de sânge românesc la 12 ianuarie 1878. Dar numai cu acest preț satul a fost eliberat, casă cu casă. „*Atacul de la Smîrdan*” va rămîne una dintre cele mai desăvîrșite opere ale marelui Grigorescu.

În aceeași zi, de 12 ianuarie, armata eliberatoare își face intrarea în fortificatul Vidin. A doua zi, ostașii români, de sub conducerea generalului Grigorie Cantili, își înscriu numele în istoria ciudatei cetăți de stîncă a Belogradciului, eliberînd-o.

Turcii cer armistițiul. San Stefano, 3 martie 1878.

Pe podul Mogoșoaiei, supraviețuitorii oștilor române își fac intrarea în București. În cinstea visului împlinit bătrînul pod își ia un nume nou : „*Calea Victoriei*”. Spre

⁵ *Viteji ai neamului 1877—1878*, București, 1977.

aceeași aducere aminte principale artere bucureștene renunță la numele lor de început : Podul de Pămînt devine *Calea Plevnei*, iar podul Calîței își ia numele de *Calea Rahovei*, semnificația noilor denumiri, libertatea, avîndu-și rădăcini mai adînci.

Dincolo de reprezentarea dorobanțului sau a vulturului monumentele independenței pe pămîntul românesc îmbracă și alte reprezentări.

La **Ploiești**, un **obelisc**, străjuit la colțuri de cite un ostaș, este închinat eroilor de la Grivița.

În zidul Casei Centrale a Armatei din București sculptorul Constantin Baraschi a realizat un **basorelief** sugestiv cu bătălia de la Grivița.

Generalul Alexandru Cernat, comandantul oștilor române de acțiune, are un frumos **monument funerar** în cimitirul Bellu, realizat de sculptorul Ion Georgescu, aceluiași datorîndu-i-se și **bustul** din **strada Știrbei Vodă**.

În Calea 13 Septembrie se află **monumentul eroului de la Rahova**, maiorul Ene Constantin, opera sculptorului Oscar Späthe.

În cimitirul mănăstirii Samurcășesti, comuna Ciocirgira, mama eroului de la Grivița a înălțat un **monument funerar** singurului ei fiu, **căpitanul Valter Mărăcineanu**.

Turnînd în bronz **chipul sergentului Mușat** (aflat în parcul garnizoanei militare din Birlad), sculptorul C. Dimitriu-Birlad a omagiat memoria tuturor sergenților post-mortem căzuți în lupta pentru independență.

Sergentul Cosma Iorgu⁶, din regimentul 10 Putna, de sub comanda maiorului Șonțu, scăpat cu viață de la reduta sîngeroasă a Griviței, își caută liniștea, ca monah, între zidurile mănăstirii Ciolanu (Buzău). În 1902, moare la București, fiind înmormîntat la mănăstirea Cernica de populația Capitalei. Prin conscripție publică, aceeași colectivitate i-a închinat eroului un **monument funerar**, opera din 1904 a sculptorului Filip Marin.

Într-o grădină din cartierul Cotroceni (intersecția străzilor Ana Davila și Dr. Demostene) se află **mormîntul doctorului Carol Davila**, vrednic și neobosit organizator al spitalelor de campanie de la Grivița. Doctorul Carol Davila era înzestrat cu o putere de dăruire atît de mare încît reușea, cu toată jalea ce putea s-o nască imaginea sutelor de răniți și mutilați, să le redea acestora voia bună „*prin glumele și faptele sale*”, după cum a lăsat mărturie sergentul Ștefan Georgescu⁷.

Recunoștința poporului nu-i uită pe înfăptuitorii și susținătorii independenței. **Casele** legate de viața lui **Mihail Kogălniceanu**, cea de la Știubieni (județul Botoșani), ca și cea din Iași (str. Mihail Kogălniceanu nr. 11), se bucură de un deosebit respect, ca monumente istorice.

C. A. Rosetti, înflăcărat susținător al independenței de stat a României, a fost cel în fața căruia, la vestea căderii Plevnei, și-a revărsat entuziasmul populația Capitalei. În 1879 va fi solul României la Roma pentru obținerea recunoașterii independenței de către guvernul italian. Peste 100 000 de locuitori ai Capitalei l-au însoțit, în 8 aprilie 1885, spre locul de veci de la Bellu. În 1902, piața ce-i poartă numele a fost împodobită cu un remarcabil **monument** realizat de sculptorul Wladislaw Hegel.

În zilele războiului, în casa de la Mircești (județul Iași) **Vasile Alecsandri** aștepta cu înfrigurare veștile de pe front.

Vitejia ostașilor români, a dorobanților, i-a inspirat cîntecele de gloriificare, pline de căldură și duiosie. Pentru „*Odă ostașilor români*”, „*Hora de la Grivița*”, „*Hora de la Plevna*”, „*Sergentul*”, dar mai ales pentru „*Peneș Curcanul*”, poporul a făcut din **casa și mausoleul bardului** de la poalele Ceahlăului loc de pios omagiu.

Pe cîmpurile de luptă ale Bulgariei, zdrobind dușmanul de veacuri, ostașii români au întărit cu singele lor declarația lui **Mihail Kogălniceanu** din Adunarea Deputaților de la 9 mai 1877⁸ : „*Sîntem independenți, sîntem o națiune de sine stătătoare*”.

⁶ St. Georgescu — Sergent, „Din carnetul unui veteran”, București, Ed. Militară, București 1956, p. 126—131.

⁷ Idem, p. 82

⁸ „Documente privind istoria României” — *Războiul pentru independență*, vol. II, p. 667.